

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

בין 'יורד' ל'עובר' לפני התבה

"וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל" (לא א) פרש רבי לוי יצחק מברדיטשוב:

לעתים של"ח הצבור מכנה בפי חכמים: "יורד לפני התבה" (שבת כד ב) ולעיתים: "עובר לפני התבה" (ברכות לד א), ומה בין זה לזה?

על הצדיק אשר בעת תפלתו מדבק נפשו בתבות התפלה והן 'מנהיגות' אותו, נאמר: "היורד לפני התבה", כלומר: תבות התפלה הן למעלה מפניו. אך על הצדיקים הגדולים מאלו, שהם 'מנהיגים' את תבות התפלה, נאמר "העובר לפני התבה", לאמר: הם העוברים לפני תבות התפלה ומנהיגים אותן.

במשך כל ימיו היה משה רבנו עליו השלום במדרגת 'העובר לפני התבה', ואולם ביומו האחרון נסתמו מפניו מעינות החכמה וירד למדרגת 'היורד לפני התבה', וכך נרמז פאו: "וילך משה וידבר" - ביומו האחרון ירד משה ממדרגתו והלך אחרי הדבור.

קדושת לוי

מפני מה לא התפלל אהרן כמשה?

"ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה... הושע הוא עבר לפניך" (לא ב-ג)

הסבר נפלא על לשון הכתוב אמר רבי יהודה אסאד:

בדבריו אלו בקש משה להסביר לבני ישראל מפני מה רק הוא התפלל לזכות להקנס לארץ, לעמת אהרן אחיו, שאף עליו נגזרה הגזירה אולם הוא לא התפלל על כך. ולשלושה הסברים רמז:

א. בן מאה ועשרים שנה אנכי היום - משה רבנו, מבחר המין האנושי, היה כ'תרומתו של עולם', ולפיכך חי מאה ועשרים שנה, שזו חלק אחד מחמשים מששת אלפי שנות העולם, כשעור ממצע של תרומה (בכורות א א). כיון שהתרומה היא אחת מהמצוות התלויות בארץ, על כן בקש להשלים תרומת שנותיו ודקא בארץ.

ב. לא אוכל עוד לצאת ולבוא - נסתמו של אהרן עתידה להתגלגל בעצרא הסופר שזכה לעלות לארץ, אולם משה לא ישוב בגלגול לעולם הזה, על כן ראוי שיבקש עתה.

ג. ה'ושע הוא עבר לפניך' - אהרן יכול להתנחם בכך שבני ישראל את מקומו. ואלו בניו של משה לא מלאו את מקומו, כי אם תלמידו ה'ושע, על כן בקש להקנס לארץ בעצמו.

דברי מהר"א

הבאת הטף כדי לעורר חרמים

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (לא יב) "והטף" - למה באו? לתת שכר למביאייהם" (רש"י).

אף לאחר דברי רש"י עדין יש להבין את התועלת המיוחדת בטף; מדוע לא הצטוו ישראל להביא דבר מה אחר כדי לקבל עליו שכר?

באר רבי שלמה אפרים מלונטשיץ רבה של פראג:

כל עקרה של מצות הקהל נתנה כדי לעורר את העם לשוב בתשובה, ולמטרה זו יש תועלת דוקא בהבאת הטף המעוררים את העם לבקש רחמים ומחילה. וכפי שאנו מבקשים באבינו מלכנו: "חמול עלינו ועל עוללנו וטפנו", וזהו גופא השכר הנתון למביאייהם, שיתעוררו לתשובה מחמתם.

כלי יקר

רזי אמונים

להקהיל את הקטנים לענית אמן

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (לא יב)

טף' (עם הכולל) בגימטריה 'אמן'. מכאן רמז לדברי הרמב"א (א"ח קד ז): "וילמד בניו הקטנים שיגענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא".

הסתר פנים - סבת הצרות

"וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכל ומצאיהו רעות רבות וצרות" (לא יז)

פרש רבי יעקב דוד וילובסקי, הריד"ב:

ידוע כי עוונות האדם הם עצמם גורמים את צרותיו. וכנרמז בלשון הכתוב בתהלים (פט א): "ופקדתי בשכט פשעם ובנגעים עונם", כלומר: הפשע עצמו הוא השכט, וה'יעון' עצמו הוא ה'נגע'.

השב בתשובה שלמה נמחקים חטאיו. אולם מי שתשובתו אינה משלמת, אין עוונותיו נמחקים, אלא הקדוש ברוך הוא מסתירו ומגן עליו מפניהם, ועל כך אנו מבקשים בתפלת ערבית: "ובצל כנפיך תסתירנו", וכן בימי הרחמים והסליחות אנו מבקשים: "חביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה".

לכך רמזה כאן התורה: היות ש"והסתרתי פני מהם" ולא אגן עליהם, ממילא: "ומצאיהו רעות רבות וצרות".

חזון יחזקאל עה"ת עמ' רנב

תפלת 'שמונה עשרה' מגנה מקוללות

"על פי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (לא יז)

כתב רבנו החיד"א:

בפרשת התוכחה ישנן תרע"ו תבות כמנן 'רעו'ת, וכנהגה מפניהן אנו מזכירים בתפלת 'שמונה עשרה' עשרים ושש פעמים את שם ה'וה', אשר יחדו מצטרפים לגימטריה תרע"ו.

רמז לכך נוכל ללמד מהפסוק: "על פי אין אלקי בקרבי" - התרשלותי מהזכרת כ"ו השמות בתפלה, היא שגומה כפי: "מצאוני הרעו'ת האלה".

פני דוד אות ג

להקדים לפנות אל ה'

"ואמר ביום ההוא הלא על פי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה; ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים" (לא יז-יח)

הלא כבר הכירו ישראל בסבת צרותיהם: "על פי אין אלקי בקרבי", ומפני מה יוסיף הקדוש ברוך הוא להסתיר פניו מהם?

באר המהרש"ם מברדיטשוב:

מזגישה התורה: "ואמר ביום ההוא", ללמדך שחטאתם תהיה רק באותו היום, ולאחר מכן ישובו חייכם למסלול וישכחו מכם. לפיכך משיך הקדוש ברוך הוא להסתיר פניו מהם, שכן אין זו תשובה אמיתית התואמת לפסק הרמב"ם (תשובה ב ב): "ומה היא התשובה? היא שיעזב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמר בלבו שלא יעשה עוד... ויעיד עליו ידע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

באור נוסף לכך פרש רבי משה פולק רבה של באניאד:

מי שבעת צרתו שם מבטחו באחרים, ורק פשונקבת תוחלתו מהם פונה לבוראו, אין הקדוש ברוך הוא שומע לתפלתו, ככתוב (תהלים יח מב): "שיועו ואין מושיע על ה' ולא ענם". כלומר, המשווע תחלה לאחרים, ורק כראותו כי "אין מושיע", שם יתבו "על ה'", אזי: "ולא ענם". ולענינו, מפרשת התורה: מפני מה "ואנכי הסתר אסתיר", לפי שבתחלה "פנה אל אלהים אחרים", ורק משלא יענה פנה אל ה'.

תכלת מרדכי: ידבר משה

תשובה קורעת גזר דין

"ועתה כתבו לכם" (לא יט)

דרש רבי יעקב צבי יאליש בעל 'מלא הרועים':

במרדש (כ"ד א) דרשו חכמים: "אין 'ועתה' אלא תשובה". אף כאן נאמר: "ועתה" - כאשר תשובו בתשובה שלמה, מבטח לכם כפי: "כתבו לכם" - תוכלו ביום הדין לכתב על עצמכם פטוב בעיניכם, וככל שתבקשו יעשה.

קול יעקב

היום תברכנו. אמן

דברים הוצרכו על גדר מעלתם של המקפידים על ענית אמן כראוי, בהקשר לתפלות תימים הנוגעים, כותב בעל 'המדות גמים' (ח"ג יוד"כ פ"ג):

"ומאנה הנחם נפשי על פמה בוטרים בעם אשר תבקע הארץ לקולם לענות אמן כשהשליח צבור אומר בימים האלה... היום תאמצינו... ומורוים עצמם ומורוים את בנייהם הקטנים עם הגדולים לענות אמן בקול רם ובכל פהם, לא יושעו ולא יענו. ובשומעים קדיש וברכות - אין קול ואין עונה ועשו את השפלה עקר, ואת העקר שפלה".

נקפיד על ענית אמן כראוי ונזכה שתתקבל תפלתנו - היום תאמצינו... אמן, ברחמים וברצון.

גמר חתימה טובה. אמן.

בקשות אבינו מלכנו

מקורן של בקשות אבינו מלכנו תפלות אבינו מלכנו כוללות בתוכן למעלה מארבעים בקשות הנאמרות בפניו ברכה, ומעוררות בקרבנו רגשות של קדש בחדש הרחמים והסליחות, בעניינות ובעשרת ימי תשובה. בקשות אלו שמקורן קדום מזמן התנאים הקדושים, נקבעו בסדר התפלה עוד מזמן הראשונים ונספחו שונה והרחב במקצת תקלות.

במאמר קצר זה ננסה לעמוד על מקורן, להבין את פשר נוסחן ולהביא בתמצות פירושים על גלגל מעלתן. כאמור, מקורן של בקשות אבינו מלכנו הוא קדום עד מאד. רבותינו הראשונים (מחזור ויטרי סמו) חסו אותן לרבי עקיבא, אשר הוא היה הראשון שהתפלל בנסח אבינו מלכנו, וכפי שהובא בגמרא (תענית כ"ב: ב) "מעשה רבי אילעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו ומענה רחם עלינו. וירדו גשמים."

וכתבו הראשונים (מחזור ויטרי שם) כי כיון שראו חכמים שנענה רבי עקיבא בתפלה זו, הוסיפו עליה עוד בקשות וקבעו לאמרו בימי סליחה. במשנה משה (תתא) הביא רמז לזהות מחבר הבקשות, מכך שהתבנות: אבינו מלכנו חטאנו לפניך הן בגימטריה עקיבא בן יוסף יסודו בו (דראה שם שבביא עוד אפנים כיצד נרמז שמו של רבי עקיבא בסדר אבינו מלכנו).

בספר שמות (דפוס וציצה ת"י, אות ע' ערך עמיכה) כתב, ששל כך כונו בגמרא שם לשאמר שהסבה שתפלתו של רבי עקיבא התקבלה היתה מפני שיהיה מעביר על מדותיו; לא חשב ש' עקיבא מלמדו בתפלתו את שם אביו יוסף' אך שיהיה גר, וגם לא חשב מלהתדותות בתפלתו: חטאנו לפניך.

כנגד תפלת שמונה עשרה

רבותינו הפוסקים עמדו על כך שסדרן של בקשות אלו תואם לסדר הברכות האמצעיות של שמונה עשרה, וכך כתב הש"ת בסדרו: "זו התפלה היא גזולה ונפלאה כדגמת תפלת שמונה עשרה, ורבי עקיבא נינה בתפלה זו. על פן צריך לכונן בה מאד... וכלל התפלה, מאחר שהוא אבינו מלכנו מצד נשמותינו... על פן נזכה להיותנו דבוקים בו יתברך, ולא יבק בנו שום קלפה ומשטין ומקטרג, ויסר מעלינו חטא ועון ופשע, וימחל ויכפר ויסלח. וזה יהיה על ידי שיזוירנו בתשובה שלמה ויסר מעלינו כל רע כדי שנהיה פנויים לעבדו בכל עת, וירומם קרן ישראל וקרן משית, וכל זה יעשה למענו כי אנו חנוני חלק ה' מצד נשמותינו... ועל סוד זה [שאנו חלק ה'] סיים: עשה למען שמך הגדול לגבור והנורא שנקרא עלינו":

ביתר פרט כתב הלבוש (ארחי תהפד ל: "אבינו מלכנו חנונו וענינו כנגד אונן הדעת", החזירנו בתשובה פגוד ה'רוצה בתשובה', סלח ומחל כנגד סלח לנו, כתבנו בספר גאולה פגוד וואל ישראל, 'שלח רפוה' נגד רפאו, 'חדש עלינו נגד ברך עלינו', 'הרם קרן נגד תמע בשופר', 'בטל מעלינו נגד הטיבה וכי' והסר ממנו יגון ואנחה וכי. 'כלה כל צר' נגד נגד אכזבים, 'מחולק ברחמיך הרבים' נגד רבוב רחמיך, 'הרם קרן משיחך' נגד יקרנו תרום, 'הצמח לנו נגד מצימח קרן ישועה', 'שמע קולנו נגד שומע תפלה', והוסיפו עליהם [עוד בקשות שהן] שאילת צרכי רבים".

המטרה לכך יש שתכתבו לומר את אבינו מלכנו האחרון: "חנונו וענינו כי אין בנו מעשים..." בלחש. שמום שהוא נתקן בלשון 'חנונו' כנגד ה'תחנונו' הנאמר אחר שמונה עשרה (אראה רבה תהפד ה).

מטרה נוספת לכך יש שתכתבו לומר את אבינו מלכנו האחרון: "חנונו וענינו כי אין בנו מעשים..." בלחש. שמום שהוא נתקן בלשון 'חנונו' כנגד ה'תחנונו' הנאמר אחר שמונה עשרה (אראה רבה תהפד ה).

מטרה נוספת לכך יש שתכתבו לומר את אבינו מלכנו האחרון: "חנונו וענינו כי אין בנו מעשים..." בלחש. שמום שהוא נתקן בלשון 'חנונו' כנגד ה'תחנונו' הנאמר אחר שמונה עשרה (אראה רבה תהפד ה).

רבי שבתי הכורך דבוק בתפלתו

יושב היה סגנון של ישראל הרה"ק, ובנו לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, לצד המגיד הרב הקדוש רבי ישראל מקוויניץ זי"ע. בתוך געם שייח דבריו העלה בפניו בן שיחו את התמיהה המתבקשת: כיצד זכה אביו רבי שבתי הופשטיין הכורך, שהיה איש פשוט וחסידים, לכן גדול שזכה אשר האיר את עיני העולם כלו?

המגיד הקשיב לשאלה וחידו פשט על שפתותיו; "אכן, יהודי פשוט ותמים היה אבי, אמר, אך עם כל זאת היה חסיד ומוקדם במצוות. ובכל זאת, אם רצונכם לשמע מעשה שיש בו כדי להסביר את גדלותו, אוכל להצביע על המעשה דלהלן:

העיר אפטא שרויה היתה באבל; החן דמתא, אהוב הקהל, הלך לעולמו במיטב שנותיו, כשהוא מותר אחריו חלל ריק. היה זה בימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, ועוד בטרם תמו ימי האבל מהרוד בני הקהלה לפתח במסע חפזים אחר חן ראוי שימלא את מקומו של החן המנוח בתפלות היום הקדוש.

המלאכה היתה קשה. לא בנקל נתן היה להשיג אדם בעל שיעור קומה הראוי למלא את מקומו של החן הדגול ששמש בקדש עד עתה. שמות עלו וירדו, אך לא נמצא המעמד המתאים.

אל החלל העמק הלזה בחר להפגס, לא אחר ממוניש תחטי.

מוניש זה גדל באפטא מראשית שנות ילדותו. כילד מן המניין נשלח ללמוד בחיד"ו, אולם עד למדה נוכחו הוריו וראותו כי בנם אינו מסוגל לשבת וללמד לאורך זמן. הוא העביר את מכונני תלואות, ובלידת ברהה החליטו הוריו כי מוטב יעשו אם יתנוהו לבעל מלאכה כדי שילמדו מקצוע שיחייק אותו לכל הפחות מהפסלה.

בלב כבוד נלקח ממוניש לביתו של החטי שנעמד להעסיקו בשלוח וללמדו את רזי המקצוע. הפעם מוניש לא אכזב, והוא עשה חיל במלאכת החיטות. בשנים הראשונות שמש עיבורו לחטי, אך אט אט רכש את רזי המקצוע והחל לעבד פעמא.

ביגל שמונה עשרה כבר יצא שמו למרחוק כחטי ממחה אשר אין לו מתחרים. יגידים ושועי ארץ שחרו לפתחו, וקהל לקוחותיו הקרתי התרחב בכל יום ויום. מוניש הלך והתעשר, ובד בבד הלך וגאווה וגדולה. טוב לא הלאה לו לזר בין אחיו היהודים, והוא רכש לעצמו דירה בשכונת הנכדים, סמוך ונראה לקוחותיו הגאמנים אשר היו יוצאים וקאים בביתו כבתוך שלחם.

מוניש, לדאבון לב, התרחק מאחיו היהודים אך בהליכותיו. הוא התאים את ההנהגותיו ואת מלבושיו לסביבה הגויית שבה דר, ונח כמעט לחלוטין את הדת ואת אורותיה.

כשרון מולד היה לו למוניש עוד משחר טל ילדותו, והוא לא נחזו מעולם ואף השתמש בו בכל עת מצא.

מוניש אהב וגם ידע היטב לשיי. אף בסביבתו הגויית הפירו הלכל בכשרון זה, באשר תדיר היו שפתיו דובבות שירים, פיוטים ומזמורים. תוך כדי עבודתו, כשהחטים תחובים בפיו, היה הוא מסלסל בקולו ומנועם את אזני שומעיו.

שומעיו היו אלו שהזדמן להדרו לצורך מלאכתו, אך לא פעם היו אלו גם אורחים בלתי קרואים... ועבר ארח הקשיבו לו לחטת לחלונות ביתו, לאחר שנשאבו כפמשה קסם אחר השירה העננה, וריו ענג מצליליה.

כאמור, היה זה בעשורת ימי תשובה כשהתקבלה הידיעה על פטירתו הפתאומית של שליח הצבור. בני הקהלה התארגנו למצא ממלא מקום ראוי, אולם לביתנים, שב מוניש בחדרו והנה תכניות. לבסוף גמלה ההחלטה בידי. הוא החיש פעמיו לעבר ביתו של הפרץ המקנה על הפחוז, ידידו

מולדות המגיד מקוויניץ עמ"ר